

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.34.19>

ПИТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Чернов Микола Миколайович,
orcid.org/0009-0007-7482-2399
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративної
діяльності поліції
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Зміни в сучасному українському суспільстві, його політичній та економічній сферах закономірно впливають на процес становлення і формування нових відносин між державою, її інститутами та громадянським суспільством. Систематична взаємодія влади і суспільства є важливою умовою політичної стабільності та розвитку кожної держави, зокрема й України, адже проблеми її розвитку не можна вирішити без підтримки суспільства. І тільки спільними зусиллями вдасться досягти успіху, зокрема і в діяльності органів Національної поліції України.

В статті узагальнюється досвід Австралії, Естонії, Канади, Німеччини, Перу, США, Фінляндії щодо взаємодії інститутів громадянського суспільства з поліцією. Обґрунтовується висновок, що, маючи різні традиції, історичний досвід, зарубіжні країни використовують доступні їм форми та методи для максимального підвищення ефективності забезпечення публічної безпеки та порядку в інтересах громади, здійснивши перехід від «кризової моделі» профілактики та запобігання правопорушенням в межах упровадження соціального партнерства поліції і населення.

Сучасний курс України на реформування системи органів правопорядку, орієнтація їхньої діяльності на надання якісних соціально-сервісних послуг населенню зумовлюють необхідність вироблення нових форм та методів діяльності поліції, оновлення наявних підходів до організації взаємодії з населенням, тому аналіз зарубіжного досвіду взаємодії поліції та громадськості є актуальним і своєчасним.

Охорона публічного порядку та забезпечення публічної безпеки покладається не лише на поліцію, а й на інших представників суспільства. Зазначається, що в умовах сьогодення взаємодія поліції з громадськістю має плануватися і формуватися на ефективній науково обґрунтованій управлінській основі, адже оптимізація взаємодії поліції з громадськими інституціями у контексті правоохоронної діяльності спрямована на основну мету – надати нового імпульсу вітчизняним формам співпраці, що існували раніше, та запровадити перевірений часом зарубіжний досвід участі населення в правоохоронній діяльності.

Звернено увагу, що взаємодія поліції та громадськості відбувається шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм і заходів для задоволення потреб населення та поліпшення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Визначено, що поліція у своїй діяльності здійснює правове виховання громадян, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Проаналізовано позитивний досвід розвинених країн відносно взаємодії громадянських інститутів і поліції, зроблено низку висновків щодо послідовної адаптації та застосування деяких із них в Україні.

Ключові слова: взаємодія, діяльність, поліція, громадськість, зарубіжний досвід, позаштатні працівники поліції.

ISSUES OF FOREIGN EXPERIENCE OF INTERACTION BETWEEN THE POLICE AND THE PUBLIC

Chernov Mykola Mykolaiovych,
orcid.org/0009-0007-7482-2399
Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Administrative Activities of the Police
(Odesa State University of Internal Affairs,
Odesa, Ukraine)

Changes in modern Ukrainian society, its political and economic spheres naturally affect the process of formation and formation of new relations between the state, its institutions and civil society. Systematic interaction between the government and society is an important condition for the political stability and development of every state, including Ukraine, because the problems of its development cannot be solved without the support of society. And only by joint efforts it will be possible to achieve success, in particular in the activities of the National Police of Ukraine.

The article summarizes the experience of Australia, Estonia, Canada, Germany, Peru, the USA, Finland in the interaction of civil society institutions with the police. The conclusion is substantiated that, having different traditions, historical experience, foreign countries use the forms and methods available to them to maximize the effectiveness of ensuring public safety and order in the interests of the community, making a transition from the "crisis model" of prevention and prevention of offenses within the framework of the introduction of social partnership between the police and the population.

The current course of Ukraine on reforming the system of law enforcement agencies, the orientation of their activities to the provision of high-quality social and service services to the population necessitate the development of new forms and methods of police activity, updating existing approaches to the organization of interaction with the population, therefore, the analysis of foreign experience of interaction between the police and the public is relevant and timely.

Protecting public order and ensuring public safety is the responsibility not only of the police, but also of other members of society. It is noted that in today's conditions, the interaction of the police with the public should be planned and formed on an effective scientifically based management basis, because the optimization of the interaction of the police with public institutions in the context of law enforcement is aimed at the main goal – to give a new impetus to domestic forms of cooperation that existed before, and to introduce time-tested foreign experience of participation of the population in law enforcement.

Attention is drawn to the fact that the interaction between the police and the public takes place through the preparation and implementation of joint projects, programs and activities to meet the needs of the population and improve the efficiency of the police in performing the tasks assigned to it. It is determined that the police in its activities carries out legal education of citizens, promotes legal knowledge in educational institutions, the media and in publishing.

The positive experience of developed countries regarding the interaction of civil institutions and the police is analyzed, a number of conclusions are made regarding the consistent adaptation and application of some of them in Ukraine.

Key words: interaction, activities, police, public, foreign experience, freelance police officers.

Мета статті – проаналізувати зарубіжний досвід взаємодії поліції з громадськістю в галузі правоохоронної діяльності, підтримання правопорядку, захисту прав, свобод та інтересів людей.

Виклад основного матеріалу. Питання зарубіжного досвіду взаємодії громадськості з органами поліції (міліції) досліджували науковці різних галузей права: О. М. Бандурка, О. А. Банчук, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, С. Г. Братель, І. П. Голосніченко, В. А. Гузь, О. Ф. Долженков, Р. А. Калюжний, О. В. Ковальова, О. В. Кожухар, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, М. В. Корнієнко, О. М. Коропатов, О. В. Крижановська, О. В. Кузьменко, М. М. Майстренко, О. М. Музичук, У. С. Шадська, Х. П. Ярмакі та ін. Незважаючи на наявність значної кількості досліджень, присвячених проблемам зарубіжного досвіду взаємодії громадськості і поліції, все ж вказані аспекти вивчено недостатньо, а враховуючи реформування правоохоронних органів, є вкрай актуальними.

На думку С. Г. Братель, взаємодія поліції з інститутами громадянського суспільства – це спільна діяльність, спрямована на найбільш ефективне виконання правоохоронних завдань та оптимальне використання наявних можливостей. Взаємодія поліції з громадськістю є необхідною умовою їхньої ефективної та прозорої діяльності [1, с. 5].

М. М. Майстренко вказує, що взаємодія поліції з громадськістю – це орієнтований на суспільство підхід, згідно з яким ефективна охорона правопорядку залежить від охорони і підтримки населення, життя та спокій якого охороняються [2, с. 40].

Як відзначили Р. Сибірна та С. Гап'як, взаємодія поліції з населенням заснована на законі, співпраці, яка має спільну мету – підтримання належного стану громадського порядку насамперед на вулицях і в інших громадських місцях, зниження рівня вуличної злочинності, залучення до спільних заходів дедалі більшої кількості населення, збільшення кількості громадських формувань з охорони громадського порядку, підвищення ефективності їхньої роботи [3, с. 41].

Одним із прикладів ефективної взаємодії поліції та громади є діяльність незалежної громадської організації «Припинення злочинів», яка діє в Південній Австралії, яка у взаємодії з поліцією, засобами масової інформації та громадськістю працює над зниженням рівня злочинності [4, с. 132].

Програма «Припинення злочинів» є невід'ємним компонентом національної правоохоронної системи Австралії: вона містить інформацію щодо злочинців та їхньої діяльності і передає ці дані в поліцію. Одним із методів збору є повідомлення на номер телефону або через мережу Інтернет про злочин або підозрілу активність. Особі, що надає інформацію, гарантована повна анонімність, оскільки цей сервіс не робить запит на персональні дані, не веде запис IP-адреси та телефонного дзвінка. Із 1996 року інформація, надана спільнотою «Припинення злочинів», безпосередньо допомогла розкрити понад 30 тис злочинів і відшкодувати майно на суму понад 8,8 млн доларів. Окрім того, програма «Припинення злочинів» є учасником 1 200 програм, що працюють у понад 20 країнах, як частина міжнародної мережі. Ці глобальні зусилля відіграють вирішальну роль у заохоченні людей у всьому світі повідомляти про транснаціональні злочини, такі як торгівля людьми чи наркотиками, допомагають у міжнародному розшуку злочинців тощо [5, с. 97].

У Фінляндії при управлінні поліції МВС створено Дорадчий комітет у справах поліції, у складі якого поряд з посадовими особами цього апарату включені представники провідних політичних партій, профспілок та найбільш великих промислово-торгових фірм, оскільки вважається, що без їх активної підтримки розкриття злочинів та профілактика правопорушень є малоперспективною справою. При цьому ключовою фігурою превентивної діяльності стає не «поліцейський-борець із злочинним світом»,

а «поліцейський-тренер», головною задачею якого має бути навчання і консультування громадян, які не бажають стати жертвою злочинних посягань. Правоохоронна діяльність таким чином, концентрується на безпосередньому та довгостроковому обслуговуванні населення у сфері підвищення його безпеки [6, с. 706].

У США і Німеччині крім добровільних помічників поліції залучаються і помічники, що отримують матеріальну винагороду та створюють лави допоміжної поліції. Допоміжна поліція має право затримувати, у присутності поліцейських осіб, які вчинили правопорушення [7]. На законодавчому рівні закріплюються такі вимоги до членів допоміжної поліції: вік – старше 21 року; наявність посвідчення водія; наявність шкільної освіти; не притягнення до відповідальності за вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень; бути фізично сильним і психічно здоровим; мешкання у межах відповідного населеного пункту, де несе службу; участь в охороні правопорядку мінімум вісім годин на місяць; пройти навчання в Поліцейській академії. Робота у допоміжній поліції надає переваги перед іншими кандидатами під час працевлаштування в поліцію. У Німеччині допоміжні поліцейські сили широко використовуються у багатьох землях. Ці сили були сформовані з метою попередження масових заворушень, але найчастіше використовуються під час охорони публічного порядку у місцях масового скупчення людей і протидії вандалізму в міській смузі. Несення служби здійснюється або пішим патрулюванням, або патрулюванням на велосипеді. Одягнуті представники допоміжних сил поліції у формений одяг, або мають на одязі елементи форми (сорочка) з наявною з лівого боку грудей ідентифікаційною карточкою з фотографією та додатковою світло-зеленою пов'язкою. До їхніх прав під час виконання функцій належать: затримання громадян, які вчинили правопорушення, проведення опитування громадян, установлення їх особи. Несення служби ведеться з використанням засобів зв'язку. Як засоби оборони використовуються газові балончики [4, с. 72].

Цікавою є практика залучання до правоохоронної діяльності громадських помічників поліцейських. Така практика є поширеною в Естонії, Канаді, США та деяких інших країнах, зокрема в Естонії – працює вже понад 25 років [8]. Громадські помічники поліцейських можуть залучатись до патрулювання, до проведення слідчо-оперативних та профілактичних заходів, координують квартальні комітети чи органи самоорганізації населення тощо. В Україні інститут громадських помічників дільничних офіцерів поліції був ліквідований в 2017 році.

В США та Канаді діє програма «Big Brothers Big Sisters» [8]. Вона полягає у тому, що підлітки з сімей у складних життєвих обставинах можуть добровільно отримати ментора (наставника), який може показати їм інший шлях, який вони можуть для себе обрати. Так, наприклад, підліток, який думав стати пожежником може отримати у наставника саме пожежника, який розповість про специфіку роботи, допоможе підготуватись до вступу та ін. Відповідно до цієї програми, наставник має принаймні один-два рази на місяць спілкуватись із підопічним.

Хоча поліцейський не повинен займатись кур'єрською діяльністю, в рамках проведення місцевих заходів, він може допомагати з деякими речами: так, за кордоном часто можна побачити доставку подарунків дітям-сиротам, саме поліцейськими, які переодягаються відповідно до тематики ситуації, а у Перу поліцейські навіть працювали під прикриттям саме у костюмах Санта Клауса та ельфа, і таким чином змогли затримати наркоторговців [8].

Не кожному поліцейському переодягання може видатись комфортним, тому альтернативно вони можуть просто підвозити «Святого Миколая» чи «Санта Клауса». Так само це може бути допомога у доставці продуктових наборів або ліків особам похилого віку. Вказані

приклади підкреслюють спільне вирішення проблем громади та формування позитивного іміджу поліцейського і може стати гарною нагодою для поліцейського поспілкуватись із відповідними групами та оцінити ситуацію у зоні їхнього мешкання [8].

Висновки

1. Враховуючи позитивний досвід США, Естонії, Німеччини щодо роботи з позаштатними працівниками, доцільно було б поновити інститут позаштатних працівників поліції в Україні. Позаштатні працівники можуть виконувати свої обов'язки в різних підрозділах поліції, із закріпленням за конкретним поліцейським. Позаштатні працівники змогли б надавати більш вагому допомогу, зокрема, завдяки постійній співпраці, навчанню, систематизації інформації, одержаних знань та досвіду. Слід врахувати, що до інституту позаштатних працівників необхідно залучати колишніх співробітників поліції (міліції) чи інших правоохоронних органів, адже вони не тільки мають необхідний досвід оперативної-розшукової, слідчої, профілактичної діяльності, а й можуть ним поділитися з молодими поліцейськими.

2. Виконуючи «не притаманні» поліцейським функції, в Перу, допомагаючи представникам громадськості, поліцейські формують позитивний імідж поліцейського.

3. Більш ефективно впровадити в діяльність поліції України програму «Big Brothers Big Sisters», яка працює в Канаді та США, що не тільки покаже роботу поліцейського але і допоможе представнику населення отримати наставника з боку поліцейського; узнати про специфіку та особливості роботи поліцейського та при необхідності визначитись з наступною професією.

4. Досвід Фінляндії показує, що поліція, хоча і є основним державним органом що протистоїть злочинності, але робить це не самостійно а в партнерстві з представниками громадськості – Дорадчим комітетом у справах поліції, оскільки вважається, що без їх активної підтримки розкриття злочинів та профілактика правопорушень є малоперспективною справою. При цьому ключовою фігурою превентивної діяльності стає не «поліцейський-борець із злочинним світом», а «поліцейський-тренер», головною задачею якого має бути навчання і консультування громадян, які не бажають стати жертвою злочинних посягань.

Список використаних джерел:

1. Братель С. Г. Громадський контроль за діяльністю міліції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 22 с.
2. Майстренко М. М. Імплементация концепції Community policing: від філософської доктрини до дієвого стратегічного напрямку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2(44). С. 39–46.
3. Сибірна Р., Гап'як С. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення безпеки та громадського порядку. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі : матеріали «круглого столу», м. Львів, 23 листопада 2017 р. Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 40–43.
4. Шадська У. С. Безпека громади: пошук спільних рішень : посібник. Київ, 2018. 154 с.
5. Кейдалюк В. О. Міжнародний досвід взаємодії поліції та громадськості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №1–2. С. 94–98.
6. Назимко Є. С., Буга Г. С., Князев С. М. Зарубіжний досвід взаємодії поліції та територіальних громад на засадах партнерства *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2023. С. 705–707.
7. New York City Police Department Auxiliary Police. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Auxiliary_police (дата звернення: 06.08.2024).
8. Кундрік В. Взаємодія поліції та населення на засадах партнерства у сільській місцевості : посібник. 2-е видання. 52с. URL: <https://www.siseministerium.ee/en/internal-security/volunteers> (дата звернення: 06.08.2024).